

*Barua kwa
mpenzi wangu*

Issa

Issa Shivji

Utangulizi na M.M. Mulokozi

Mhariri

Bashiru Ally

Kimechapishwa na Kavazi la Mwalimu Nyerere

Kimechapishwa na Kavazi la Mwalimu Nyerere

Toleo la kwanza 2017

Chapisho la pili 2018

© **Kavazi la Mwalimu Nyerere**

ISBN: 978-9976-9903-6-2

Kitabu hiki kimechapishwa kwa hisani ya

Rosa Luxembourg Stiftung (RLS) inayofadhiliwa na Wizara ya Ushirikiano wa Kiuchumi na Maendeleo ya Kijerumani.

Kimechapwa na Inter Press of Tanzania Ltd. Dar es Salaam.

SHUKRANI

Kwa niaba ya Kavazi la Mwalimu Nyerere na kwa niaba yangu, napenda kumshukuru sana rafiki yetu wa muda mrefu Mwalimu Bashiru Ally kwa ushirikiano wake wakati wote wa maandalizi ya kitabu hiki. Mjadala baina yetu na msaada wake katika kila hatua ya uandishi vimeniwezesha kutunga utenzi huu bila kufanya makosa mengi ya kilugha na pia kutoteleza kisiasa hasa katika uchaguzi wa maneno. Kila neno litumiwalo kwenye maandishi yeyote huwa na uzito wake na hutakiwa hupimwa kulingana na muktadha wa kisiasa uliopo. Aidha, lugha huwa na umuhimu wa kipekee katika kufikisha ujumbe wa kisiasa kwa namna ambayo haiwaudhi wasomaji bila sababu, hata kama ni wachache. Lakini hii haina maana kwamba mwandishi ayumbe au autoe kafara msimamo wake katika mambo ya msingi ama kwa sababu ya kuhofia usalama wake au kwa nia ya kujipendekeza ili (naazima msamiati wa mtunzi) aendelee “kulamba asali, na kurusha bendera” ya watawala. Inawezekena kabisa mimi na Bashiru hatukukubaliana katika mambo yote. Hili ni jambo la kawaida kwa wanazuoni na wala halina madhara. Kusema ukweli, tofauti za kimtazamo baina ya wanazuoni huwa ni dalili njema ya mjadala wa kizuoni ambao hujikita zaidi kwenye ukweli na uadilifu. Mwanazuoni halisi hana budi achukie unafiki na kuepukana nao kama tauni.

Nachukua nafasi hii pia kumshukuru kwa dhati rafiki yangu Mulokozi, kamaradi wa muda mrefu. Tulikuwa pamoja Chuo Kikuu cha Darisalama na kwa pamoja tulikuwa tunashiriki katika mapambano ya kiitikadi. Kwa ujumla, mapambano yetu hayakuhusu migongano ya mitazamo ya kisomi tu bali sote kwa pamoja tuliadini kabisa kwamba tulikuwa tunajenga fikra za kimapinduzi zitakazotumiwa na wavujajasho kama zana na silaha katika mapambano yao ya kujikomboa kutoka kwenye makucha ya ubeberu na ubepari. Namshukuru Mulokozi kwa kutumia umahiri wake wa kifasihi kuuchambua Utenzi wangu kwa jicho la huruma huku akizingatia kwamba mimi ni mshairi chipukizi! Asante sana.

Issa Shivji

Aprili 2017

UTANGULIZI

Profesa M.M. Mulokozi*

Lengo la Utangulizi huu ni kufanya uchambuzi mfupi wa utungo wa rafiki yetu Issa G. Shivji uliomo katika kitabu hiki. Utungo huo ameuita "*Barua kwa Mpenzi Wangu*" na ameuandika kuadhimisha miaka hamsini ya Azimio la Arusha. Katika Utangulizi huu tutazingatia mambo yafuatayo:

- Usuli wenye maelezo kuhusu muktadha wa utungo, ambao kwa hakika ni muktadha wa Azimio la Arusha pia;
- Maelezo mafupi kuhusu mtunzi – Maisha na kazi zake;
- Uchambuzi wa utungo wenyewe; uchambuzi wetu utagusia pia tungo za washairi wengine wa Kiswahili ili kuonesha kuwa Shivji hayuko peke yake katika kuzungumzia Azimio, japo anatofautiana na wenzake katika mtazamo.
- Hitimisho.

Huu ni uchambuzi wa kifasihi wenye kuakisi welewa wa mchambuzi wa utungo unaohusika. Hivyo mawazo yaliyomo si lazima yawe ndiyo yale hasa aliyoyakusudia mtunzi wa utenzi.

---

* MM Mulokozi ni Profesa wa Fasihi katika Chuo Kikuu cha Dar es Salaam

1. Usuli: Mukstadha wa Utungo

Nchi ya Tanganyika ilipata Uhuru wake kutoka kwa Waingereza tarehe 9 Desemba mwaka 1961. Miaka miwili baadaye, tarehe 10 Desemba 1963, Zanzibar ilipata Uhuru kutokana kwa Waingereza huku ikiendelea kuwa chini ya utawala wa Sultani wa Kiarabu. Tarehe 12 Januari 1964 utawala wa Sultani ulipinduliwa. Chama cha Afro-Shirazi kilishika madaraka, na tarehe 26 Aprili 1964 Zanzibar na Tanganyika zikaungana kuwa Tanzania. Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar iliendesha siasa za mrengo wa kushoto: iliwanyang'anya makabaila ardhi na kuigawa kwa wakulima wa kawaida, ikataifisha njia kuu za uchumi na ikaanzisha uhusiano na nchi za Kikomunisti.

Wakati haya yakitokea Zanzibar, Tanganyika (sasa Tanzania Bara) iliendelea kufuata sera za uhuria wa kibepari zilizofuatwa wakati wa ukoloni. Kundi dogo la watawala lililoshika hatamu lilianza kujinufaisha kwa ushirikiano na wafanyabiashara wachache waliokuwako, masetla wa kizungu na ki-Asia, na mawakala wa makampuni na mabenki ya kigeni. Ilikuwa dhahiri kwamba Tanzania Bara ilikuwa inakwenda kwenye njia ileile ya nchi nyingine 'huru' za Afrika ambazo vibwanyenye walioshika dola walikuwa wanazigeuza kuwa mateka wa ubepari wa kimataifa. Watawala waliothubutu kujitoa katika unyonge huo (k.m. kina Patrice Lumumba wa Kongo, Kwame Nkrumah wa

---

Ghana, Modibo Keita wa Mali na Ahmed Ben Bella wa Algeria) waliondolewa mara moja.

Chama tawala cha Tanzania Bara cha Tanganyika African National Union (TANU) kilichoongozwa na Mwalimu J. K. Nyerere kilishtuka baada ya kuona jinsi nchi ilivyokuwa ikijenga mfumo wa kitabaka usiowajali wanyonge. Mshairi A. Lesso, katika kitabu chake cha *Utenzi wa Zinduko la Ujamaa* (1972), alielezea vizuri hali ya utabaka iliyokuwa imeanza kujitokeza:

*Wakubwa waliandama,
Kuwagandamiza Umma,
Wakanona waadhama,
Wanyonge wakafifia.*

*Nchi ikabadilika,
Zikawa mbili tabaka,
Kwanza waliokunjuka,
Pili waliofifia.*

Zuberi A. Lesso, *Utenzi wa Zinduko la Ujamaa*

Tangu mwaka 1960 (au hata kabla) J. K. Nyerere na wasomi wenzake kadha wa wakati huo, kwa mfano Salum Kombo Ustarabu na Maendeleo ya Mwafrika (1950) na Shaaban Robert Siku ya Watenzi Wote (labda 1961, kilichapishwa 1968) walikuwa wamekwishaanza kuzungumzia haja

---

na namna ya kujenga jamii mpya yenye haki na usawa baada ya uhuru. Walikwenda mbele zaidi na kuelezea aina ya jamii ambayo ilitakikana. Kwa mfano Shaaban Robert katika riwaya yake tuliyoitaja alisawiri *"Jumuiya ya Adili"* ambayo ilikuwa ni asasi ya kukusanya ziada ya jamii na kuisambaza kwa maskini, na wakati huohuo kuwawezesha maskini kujikimu na kuchangia katika uzalishaji wa ziada kwa kufanya kazi. Mawazo ya Kombo na Shaaban Robert hayakuenezwa wala kujadiliwa sana hapa Tanzania, labda kwa sababu ya kiwango duni cha usomi. Sababu nyingine huenda ni mtazamo hasi wa wasomi kuhusu maandiko ya lugha ya Kiswahili. Wasomi wa siasa-uchumi waliosoma elimu ya Kimagharibi hawakujua kuwa jadi ya uanazuoni ya Waswahili ilikuwa tayari inayo maandiko na mijadala kuhusu 'Ujamaa' kabla hata Nyerere hajaandika insha yake mashuhuri ya Ujamaa: Msingi wa Usoshalisti wa Kiafrika mwaka 1962. Nyerere alikuwa ametohoa neno jamaa ili kuelezea aina ya mfumo wa kijamii aliotaka ujengwe – mfumo wa kisoshalisti wenye misingi ya Kiafrika.

Mwaka 1964 palitokea jaribio la maasi ya wanajeshi. Nusura yafanikiwe. Mwaka 1966 wanafunzi wa Chuo Kikuu Kishiriki cha Dar es Salaam (CKKD), chuo kikuu pekee nchini Tanzania wakati huo, waliandamana kupinga sheria ya kuwalazimisha kujiunga na Jeshi la Kujenga Taifa kwa miaka miwili. Nyerere alishtuka, akawafukuza chuoni. Migomo na malalamiko ya wafanyakazi nayo yalikuwa yakiongezeka. Mambo yote

---

haya yaliungana kumshawishi Nyerere na Chama tawala cha TANU kwamba hali haikuwa shwari; kwamba ili kuepusha shari, kudumisha uzalendo na mshikamano, na kurejea kwenye malengo ya awali ya kupigania uhuru, ilibidi hatua za haraka zichukuliwe ili kubadili mwelekeo wa nchi. Hivyo mwishoni mwa mwezi Januari 1967 halmashauri ya TANU ilikutana Arusha na kupitisha Azimio la Arusha. Azimio hilo lilitangazwa rasmi tarehe 5 Februari 1967 (Ally na wenzake 2013).

Azimio la Arusha lilikusudia kujenga Taifa huru, lililoendelea, linalojitegemea (Ujamaa na Kujitegemea) na lisilo na matabaka, taifa la “wakulima na wafanyakazi.”

Azimio lilifafanua kuwa maendeleo ya kweli ni maendeleo ya watu yanayosimamiwa na wao wenyewe katika mazingira ya demokrasia, haki na usawa. Taifa linalotawaliwa na kundi dogo la watu ambao ni tegemezi au vibaraka wa mataifa ya kigeni haliwezi kuitwa huru au la kijamaa. Ili kutekeleza Ujamaa, Azimio lilisema kuwa dola sharti ishiriki katika uzalishaji kwa kumiliki njia kuu za uchumi (k.m. viwanda, mabenki, ardhi) kwa niaba ya umma. Aidha uzalishaji wa ushirika vijijini uhimizwe, na vyama vya ushirika visimamie ununuzi na uuzaji wa mazao ya mkulima badala ya makampuni ya mabepari. Kadhalika, mfumo wa elimu ilibidi ubadilishwe ili uwaandae watoto kuwa wajamaa na wenye kujitegemea katika maisha yao. Katika kutekeleza

---

Azimio, elimu ya watu wazima ilipanuliwa; huduma za afya zilienezwa kila pembe ya nchi; vijiji vya ujamaa vilianzishwa, viwanda vilitaifishwa na vingine kuanzishwa, mabenki yalitaifishwa, ardhi ilibakia kuwa mikononi mwa dola, ulinzi uliimarishwa kwa kuanzisha jeshi la mgambo, na kadhalika.

Miaka ya 1980 hali ya uchumi ilikuwa mbaya, hasa baada ya Vita vya Kagera (1978/79) na shinikizo la asasi za kifedha za kimataifa dhidi ya Tanzania. Nyerere alipostaafu mwaka 1985, serikali zilizofuata zilirejesha ubepari na kuachana na Ujamaa. Sera za ubinafsishaji zilihakikisha kuwa mashamba ya umma na viwanda vinachukuliwa na mabepari binafsi; wengi wao hawakuweza kuviendeleza kwa kuwa hawakuwa mabepari wazalishaji bali warasimu au mabepari uchwara walanguzi, hivyo waliviua au kuvigeuza kuwa mabohari kwa ajili ya kuhifadhia bidhaa walizozigiza kutoka China na kwingineko. Hatimaye, mwaka 1991, Uamuzi wa Zanzibar ulikamilisha mauaji ya Ujamaa nchini Tanzania; mfumo wa vyama vingi uliofuata ukawa ni mwendelezo wa uliberali wa kibepari usio na mwelekeo wa kumjali mnyonge.

Huu ndio muktadha wa kihistoria-kijamii wa utungo wa Issa Shivji tutakaoujadili hapa. Lakini kabla ya kuanza kuuchambua utungo, tuseme machache kuhusu mwandishi.

---

2. **Kuhusu Mtunzi: Issa G. Shivji**

Issa G. Shivji, Profesa wa Sheria mstaafu wa Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, yu miongoni mwa Watanzania wasomi wachache waliovutiwa na Azimio la Arusha, wakajinasibisha nalo, wakalitetea kwa dhati katika maandiko na matendo yao na hata kukosoa utekelezaji wake pale ilipobidi. Hivyo Azimio lilipofutwa kimya kimya mwaka 1991 alikumbwa na simanzi ya kweli. Shivji alizaliwa Kilosa, Tanzania, mwaka 1946. Alisomea katika shule ya msingi ya Aga Khan hapo hapo Kilosa kabla ya kujiunga na Shule ya Sekondari ya Wavulana ya Aga Khan Dar es Salaam mwaka 1961. Shivji alijiunga na Chuo Kikuu Kishiriki cha Dar es Salaam (CKKD) kusomea sheria mwaka 1967. Wakati akiwa CKKD, Shivji alihudhuria mihadhara na kusoma maandiko ya kimaendeleo na kimapinduzi aliyoyapata hapo chuoni, na alijihusisha katika harakati za wanafunzi na walimu wa mreno wa kushoto za kutetea bara la Afrika na kupigania wanyonge kwa jumla. Alipohitimu digrii ya sheria mwaka 1970 alichaguliwa kubaki hapo chuoni kufundisha. Aliendelea na msomo ya umahiri na uzamivu huku akishiriki katika harakati za utetezi wa wanyonge. Baada ya kuhitimu masomo yake ya uzamivu mwaka 1982, aliendelea kufundisha katika Kitivo cha Sheria. Alipata uprofesa mwaka 1986 na kustaafu mwaka 2006. Kati ya mwaka 2008 na 2013 Shivji alikuwa Mgoda wa Kwanza wa Kigoda cha Mwalimu Nyerere cha Taaluma za Umajumui wa Kiafrika (rej. Shivji 2016).

Shivji ameandika makala na vitabu vingi vya sheria na taaluma ya siasa kwa Kiingereza na Kiswahili. Maandiko yake yameibua mijadala mikali miongoni mwa wasomi wa sheria na siasa-uchumi. Hivi sasa yeye na wenzake wawili wanaandika kitabu juu ya maisha na fikra za Mwalimu Julius K. Nyerere – kazi ambayo inadhaminiwa na Tume ya Sayansi na Teknolojia (COSTECH). Hatukusudii kuyajadili maandiko yake hapa kwa kuwa ni mengi sana na hapa si mahali pake.

Nilikutana na Issa Shivji kwa mara ya kwanza mwaka 1972 nilipojiunga na Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kusomea digrii ya fani na sayansi za jamii pamoja na ualimu. Ingawa sikusoma sheria, lakini nilikuwa na fursa nyingi za kukutana na wasomi wa sheria na taaluma nyinginezo, hasa wale wenye mwelekeo wa kimaendeleo. Niliweza kukutana na kufahamiana na Shivji kwenye mihadhara maalumu kuhusu masuala mbali mbali ya kisiasa na kitaaluma iliyohutubiwa na watu kama Walter Rodney, Gora Ebrahim, Mwalimu J. K. Nyerere na wasomi wengine. Kadhalika tukikutana kila Jumapili saa 4-7 katika ‘madarasa ya itikadi’ yaliyoratibiwa na Umoja wa Vijana wa TANU, Wilaya ya Chuo Kikuu. Madarasa hayo yaliendesha mihadhara na mijadala kuhusu masuala ya maendeleo na ukombozi wa wanyonge barani Afrika na duniani kote. Shivji alikuwa ni mmoja wa wazungumzaji wa mara kwa mara katika madarasa hayo. Wakati nikiwa Mhariri wa jarida la Maji Maji (1973-74), niliwasiliana mara kwa mara na Issa Shivji na wasomi wengine waliokuwa wakiandikia

---

jarida hilo. Baada ya kuhitimu mwaka 1975 na kwenda kufanya kazi mjini (katika Shirika la Uchapishaji Vitabu la Tanzania – TPH, baada ya kukataliwa kubaki kufundisha chuoni), nilikuwa pia na fursa nzuri ya kuwasiliana mara kwa mara na Shivji, ambaye alikuwa akichapisha baadhi ya maandiko yake na TPH. Niliporejea chuoni na kuwa mtafiti katika Taasisi ya Uchunguzi wa Kiswahili mwaka 1979, niliendelea kufanya kazi kwa karibu na Issa Shivji hadi hii leo. Sasa tuangalie utungo wa Issa Shivji.

---

3. Utungo wa Barua kwa Mpenzi Wangu ...

Azimio la Arusha ni waraka na tukio lililoitikisa nchi ya Tanzania kuliko tukio lolote lile jingine. Azimio lilitangazwa tarehe 5/2/1967, na baada ya hapo mwangwi wake uliikumba nchi nzima; tangu wakati huo maamuzi na matendo ya kisiasa katika nyanja na sekta zote yalionesha athari ya Azimio. Maelfu ya watu, hasa vijana, waliandamana au kutembea kwa miguu kilomita nyingi kuunga mkono Azimio. Sisi wanafunzi wa Chuo Kikuu tulianzisha utaratibu wa kushiriki kwa vitendo katika 'ujenzi wa Ujamaa' siku za mwisho wa wiki au wakati wa likizo. Tulikuwa tukienda katika viwanda na vijiji vya ujamaa kushiriki katika kazi za uzalishaji. Mimi mwenyewe nilishiriki katika ujenzi wa nyumba za wafanyakazi za kiwanda cha nguo cha Urafiki (na naona uchungu kwamba matunda ya jasho letu hivi sasa yamekabidhiwa kwa 'mwekezaji'). Kadhalika likizo moja tulikwenda katika kijiji cha Ujamaa cha Gua huko Chunya kuwasaidia wakulima kuvuna tumbako. Katika uga wa fasihi, kazi nyingi za fasihi (riwaya, tamthilia na ushairi) ziliandikwa kulikaribisha, kulisaili au kulichambua Azimio. Mfano mzuri ni shairi la M.M. Mulokozi la 'Jua la Dhahabu' la mwaka 1968 ambalo lilikaribisha Azimio kwa shangwe:

... *Nimeona Jua la dhahabu*

Katika mji wa Arusha

Miali yake imepenya

Anga la nchi yangu

Na kuwasha tabasamu

Ndani ya moyo wangu

(Mulokozi ktk M.M. Mulokozi & K.K. Kahigi Mashairi ya Kisasa, 1968)

Diwani kadha za mashairi zilichapishwa zikilipokea, kulisifu au kuhimiza utekelezaji wa Azimio (k.m. Kamenju na Topan 1971; Abdalla 1977; Kandoro 1978; TUKI 1980). Katika uwanja wa tamthilia, zilitolewa kazi kadha zilizohusiana kwa namna fulani na Azimio. Kazi mojawapo ni *Kinjeketile* (E. Hussein 1969) ambayo ilimsawiri nabii wa kisiasa ambaye anajaribu kuwakomboa watu lakini neno analolizaa linamzidi nguvu yule aliyelizaa na kumwanganamiza. Lakini, pamoja na kushindwa, 'nabii' huyo anakataa kulikana 'neni' alilolizaa, maana hakubali kuwa kujaribu kuwakomboa watu ni kosa. Tamthilia nyingine ni Mwanzo wa Tufani (K.K. Kahigi na A. Ngemera 1975) iliyohusu harakati za kitabaka za wafanyakazi katika mashamba makubwa ya makabaila. Upande wa riwaya, zilichapishwa riwaya za *Ndoto ya Ndaria* (Ngomoi 1977), *Njozi Iliyopotea* (C. Mung'ong'o 1980), *Duka la Kaya* (N. Tegambwage 1985) na nyingi nyingine ambazo zilichambua uhalisi wa maisha katika muktadha wa Azimio na changamoto za utekelezaji wake. Miaka ya 1990, baada

---

ya Ujamaa kuachwa na wanasiasa wapenda madaraka, ulichukuliwa na kuhuishwa na wanariwaya, wanatamthilia na wasanii wa Bongofleva, ambao walichambua na kukosoa mfumo wa ubepari. Mfano mzuri wa riwaya iliyouchambua ubepari wa kitandawazi na kuyaanika hadharani maovu yake ni *Makuadi wa Soko Huria* (Chachage 2002). Tamthilia ya mkondo huo ni Nyoni Mabepari wa Bongo (2007). Zipo kazi nyingine ambazo hatutaweza kujijadili hapa. Hivyo japo siasa za wapenda madaraka (power politics) zimeua itikadi ya Ujamaa, fasihi ya kimapinduzi inazidi kuidumisha. Marafiki na warithi wa kweli wa Nyerere na Shivji si wanasiasa wapenda madaraka bali ni wanafasihi wa kimapinduzi na wavujajasho wa mijini na vijijini.

Shivji alilipokea Azimio kwa furaha ya dhati kama maandiko yake maridhawa yanavyohibitisha. Aliamini kwamba Azimio lilikuwa ni waraka mzuri wa ukombozi wa wanyonge wa Tanzania licha ya mapungufu yake ya hapa na pale. Hivyo Azimio lilipoanza kuwekwa kando mwishoni mwa miaka ya 1980, na kuchwa kabisa kuanzia 1991 (kufuatia Maamuzi ya Zanzibar) Shivji alipinga mwelekeo huo mpya wa kuhimiza ujenzi wa ubepari. Alitunga shairi lake hili ili kuadhimisha miaka hamsini ya Azimio likiwa vilevile ni tahalili (maombolezo) ya 'kifo' cha Azimio.

Kabla Shivji hajatunga shairi lake la maombolezo, maandishi kadha wa Kiswahili walikwisha tabiri kifo au kushindwa kwa Azimio. Mathalan, Ebrahim Hussein katika *Kinjeketile*

---

alibashiri kiishara kufa kwa Azimio japo alikiri kuwa tamaa ya ukombozi haifi. Kadhalika Kezilahabi, katika shairi la “Azimio” (1988), kama Shivji, aliandika tahalili ya Azimio (1988) na kueleza kuwa Azimio limesambaratishwa na wale wenye jukumu la kulitekeleza na kulisimamia:

*Waanzilishi wametupa chini
Mawe ya Amri na Miiko kwa hasira
Na kupanda magari mapya yatupofushayo macho.
Sisi kwa sisi tukilana, safari lazima iendelee?...*

*Azimio sasa ni mabaki ya chakula
Kwenye sharubu za bepari
Kalamu inayovuja
Katika mfuko wa mwanafunzi
Vumbi zito
Baada ya ng’ombe kupita...
Kilichosalia sasa
Ni punje za ulezi
Zilizosambazwa jangwani
Na mpandaji kipofu.*

Kezilahabi Karibu Ndani (1988: 19, 27)

Ishara ya Musa wa Biblia na “Amri Kumi za Mungu” inawakilisha vizuri usaliti unaotokea, na inajitokeza pia katika utungo wa Shivji, ubeti 13:

*Huyu Mussa anashindwa kusoma alama za nyakati,
Anang’angania misahafu ya kale.
Kila zama na kitabu chake.*

Tofauti ya Kezilahabi na Shivji ni kwamba Kezilahabi analitazama Azimio akiwa kando, hajinasibishi nalo, wakati Shivji analitazama akiwa 'mwandani' mpenzi na mwathirika wa kifo chake. Shivji anatumia sitiari ya mtu anayeondokewa na mpenzi wake, na analazimika kumlilia kwa kite na simanzi. Katika beti nne za mwanzo, mshairi anadokeza kuwa Mpenzi wake Azimio amekwisha zikwa 'miongo mingi' iliyopita:

*Nakumisi sana, sana.
Miaka imepita, miongo imerundikana,
Muda umebebwa na mwendokasi.*

Tunaambiwa katika ubeti wa 4 kuwa kuna tetesi kuwa Mpenzi huyo alizikwa kisiwani (Zanzibar):

*Nasikia uvumi, umeenea kote,
Barani na visiwani,
Inasemekana ulizikwa kisiwani.
Waswahili wanatia chumvi,
Eti, ulizamishwa baharini,
Na jiwe la Jang'ombe.*

Ubeti huu una madokezo (allusions) mawili: Dokezo la kwanza linahusu 'uvumi' kuwa Azimio lilifia Zanzibar (kufuatia maamuzi ya mwaka 1991); dokezo la pili linahusisha kifo hicho na kifo cha baadhi ya wanamapinduzi wa Zanzibar wa miaka ya 1960 ambao wanadaiwa kuzamishwa

---

baharini. Hapa tunaona muunganiko kati ya Azimio na uanamapinduzi; kuuu Azimio ni sawa na kuuu Mapinduzi na Wanamapinduzi. Kifo cha Azimio kimefanywa kwa siri na serikali. Dhana hii inazingatiwa katika ubeti wa 3:

*Nikikumbuka, walivyokuzika ki-siri-kali,
Bila taarifa, bila tangazo,
Eti ukapotea, mchana kweeeupe!*

Mambo yamefanyika ki-siri-kali: Hakuna aliyetangaza kuwa Azimio limezikwa; limekufa kimya kimya wakati maelezo ya watawala yakisema kuwa Azimio bado lipo na linafuatwa! Neno 'siri-kali' linabeba maana zote mbili za 'usiri' na uhusika wa 'serikali'.

Picha ya kifo na maombolezo inaendelezwa katika beti za 5 - 7. Mtunzi anasikitika kuwa mpenzi wake 'hakuzikwa' kwa hali ya kawaida ya heshima afanyiwayo marehemu: kuombewa dua, kusomewa wasifu kaburini, n.k. Badala yake, Azimio amepigwa mawe na kunyongwa shingo hadi kufa:

*Nasikia uvumi, usioenea sana,
Wakakuzingira, wakakurushia mawe butu,
Wakakunyonga kama kuku.
Hakuna aliyesoma wasifu wako,
Hakuna aliyeomba dua kwa ajili yako:
Inna lillahi wa inna ilayhi raji'un.*

Sitari ya ‘mawe butu’ imetumika kuonesha kuwa wale waliokataa Ujamaa hawakuwa na hoja zenye makali bali hoja butu zisizoshawishi.

La kusikitisha zaidi ni kwamba katika maziko hayo walikuwepo wale ambao hapo awali walijifanya marafiki na wapenzi wa Azimio:

Nasikia, sina hakika,

Walikuwepo,

Waliosherehekea kuzaliwa kwako.

Waliokulea, waliokudekeza.

Pia walikuwepo waliokupigia debe,

Wengi kwa kujipendekeza, wachache kwa kukuamini.

Mtunzi hapa anaonesha unafiki wa baadhi ya viongozi waliojifanya kuutetea Ujamaa enzi za Nyerere, na hivi sasa ndio wako mstari wa mbele kuutokomeza. Ubeti wa 8 unaendeleza hoja hiyo ya unafiki kwa kutumia udokezi kutoka katika Biblia na Qur’ani ambapo katika hadithi moja ya Luti, wakati miji ya Sodom na Gomora ilipoadhibiwa kwa sababu ya madhambi yake, Luti (nduguye Nabii Ibrahim) na familia yake waliokolewa kwa sharti kwamba waondoke pale mjini bila kutazama nyuma, na atakayetazama nyuma angegeuka jiwe.

Mkewe Luti alitazama nyuma, papo hapo akageuka jiwe:

Wote, malaika wa jana na mashetani wa leo,

Wakageuka, wakawa jiwe.

Wakakumbatiana, wakapongezana.

Tumefanya kazi nzuri.

Umetufanyiya kazi nzuri,

Maalim wetu, gwiji wa falsafa na itikadi.

Hapa tunaona nafsi mbili za washangiliaji wa Azimio: jana walikuwa malaika (walijifanya kulipenda Azimio) lakini leo ni mashetani (wapinzani wa Azimio). Wote wamegeuka 'mawe' – yaani wameukana Ujamaa waziwazi. Haieleweki huyo 'Maalim wetu, gwiji wa falsafa' anayepongezwa ni yupi – je ni kiongozi wa CCM wa wakati huo (1991) Sitiari hii ya 'kugeuka jiwe' inaweza kupanuliwa na kutafsiriwa kuwa ni kupoteza utu na ubinadamu wote na kuwa kitu tu kisicho na uhai (maana Ujamaa ni utu).

Katika ubeti wa 9 mtunzi anabadilisha nafsi au sauti ya utongoaji. Anaanza kwa kumzungumzia mtu mwingine 'Aliyekuzaa, aliyekupamba...' katika nafsi ya tatu, kisha mwishoni mwa ubeti, anamfanya mtu huyo aongee katika nafsi ya kwanza:

- Lahaula! Walezi niliowatuma, wakawa wakatili wa Azimio, mwanangu

---

Nafsi hii ya kwanza inamleta msimuliaji karibu zaidi na msomaji – anazungumza naye! Anamwita msomaji ‘mwanangu,’ Japo neno ‘mwanangu’ hapa huweza kuwakilisha Azimio lenyewe ambalo mzungumzaji analiona kuwa mtoto wake. Bila shaka hapa tunayoisikia ni sauti ya Mwalimu Nyerere mwenyewe.

Nahisi, hapana, najua.

Aliyekuzaa, aliyekupamba,

Aliyekutangaza duniani kote.

Kazamisha kichwa chake mikononi mwake, maskini!

Kakitingisha kwa huzuni na kutokuamini.

Lahaula! Walezi niliowatuma, wakawa wakatili wa Azimio, mwanangu

Mwalimu Nyerere alikabidhi mtoto Azimio kwa walezi, lakini walezi hao wakageuka kuwa wauaji wa mtoto waliyekabidhiwa kumlea!

Beti 10-12 zinarudisha tena matumaini. Mwanzoni hatuelezwi nafsi ya mzungumzaji ila katika ubeti wa 12 tunahisi kwamba Nyerere anaongea tena kwa kuwa ubeti mzima unarejelea maneno yake mwenyewe siku za mwisho za maisha yake aliposema bado analikubali Azimio na hutembea nalo pamoja na Biblia:

---

*Bado nampenda Azimio, mwanangu.
Nimehifadhi picha yake,
Nimeificha Bibliani.
Wakiiona wasasa,
Wataniita mpumbavu,
Aliyezongwa na mawazo mfu.*

Baadaye msemaji anawakanya 'Waswahili' kuhusu madhara ya kulikataa Azimio maana mzimu wake utawatesa na hapatakuwa na amani kwa kuwa hapatakuwa na haki:

*Azimio hatasahaulika,
Mzimu wake utawatesa.
Kuna siku atafufuka,
Mlompiga teke, mtapigwa teke.
Bila matumaini, hakuna utulivu,
Bila haki, hakuna amani.*

Ubeti huu unatukumbusha shairi la Kezilahabi la "Mafahali Wapiganao" ambamo anasema:

*Kilikuwa kivumbi hicho,
Sasa pahali hapo pametulia tuli,
Ambapo kutembeza midomo ndo kusikika
Kunyamaza ndo basi kudhaniwa.
Patulivu! Patulivu! Patulivu kweli!...
Patulivu! Patulivu! Patulivu!
Lakini! Lakini! Lakini!
Kichomi 1974: 5*

Dhana ya Mzimu inatupeleka katika ontolojia ya Kiafrika kuhusu uhai na kifo, kuwa na kuwapo kwa mwanadamu, mshikamano kati ya walio hai na wafu-hai au wahenga. Kiumbe anayewahalifu wahenga huadhibiwa na mizimu. Hapa Azimio ndiye mhenga wanayemuasi.

Katika ubeti wa 11, tunapewa udokezi mwingine kutoka katika fasihi ya Kiswahili, hususani Hekaya za Abunuwasi. Mshairi anawatahadharisha wale waliopanda ngazi ya madaraka kwa kutumia Azimio wajihadhari maana wamekalia tawi kama Abunuwasi, na tawi hilo linaweza kukatwa wakati wowote na wao wakaanguka vibaya:

Enyi Waswahili,

Mliopanda juu, begani mwa Azimio.

Mnafurahia hewa ya Bahari Hindi,

Yenye samaki na rasilimali.

Mmekaa juu ya tawi, mmejisahau.

Je, wapenzi wake wakikata mti?

Dhana inayozingatiwa katika picha hii ni kwamba wapinzani wa Azimio hawana mizizi imara, hawakujikita katika shina bali katika matawi ambayo yanaweza kukatwa wakati wowote. Wataanguka. Dhana hii inaungana na ile ya kisasi cha Mizimu kitakachowaandama wapinga Ujamaa.

Ubeti wa 13 unakejeli hoja ya wapinga Azimio kuwa “kila zama na kitabu chake’ na kwamba Azimio halifai katika wakati huu, maana zama hizi ni za madili, si za maadili.

Huyu Mussa anashindwa kusoma alama za nyakati,

Anang’angania misahafu ya kale.

Kila zama na kitabu chake.

Zama hizi ni za madili, sio maadili.

Goodbye Declaration,

Welcome (self)-Gratification.

Musa, kama tulivyokwishaeleza, alivunjilia mbali mbao za amri 10 za Mungu, na wapinga Azimio wamevunjilia mbali mbao za miiko ya uongozi na kuamua kujilimbikizia mali kwa faida yao binafsi:

Goodbye Declaration,

Welcome (self)-Gratification

Maneno ya Kiingereza yana maana ya:

Kwa heri Azimio

Karibu Ubinafsi!

Mbinu hii ya kutumia vipande au mishororo ya lugha ya kigeni kuisitiza jambo ni ya kawaida katika ushairi wa Kiswahili; ilitumiwa na magwiji kama Shaaban Robert

---

na Mathias Mnyampala. Angalia mfano huu wa shairi la Shaaban akiwahimiza wananchi wajiunge na Chama cha African Association mwaka 1929:

*All come on, kila mwenyeji aweza.
Do his turn, Tanganyika kuikuza
Know each grain, uzito inaongeza
African Association naam mwangaza.*

Shaaban Robert, Pambo la Lugha (Nairobi: Oxford University Press).

Beti za 14 hadi 16 zinazungumzia mtazamo chanya wa baadhi ya vijana na watu wa makamo kuhusu Azimio wakati lilipotimiza miaka arobaini. Baadhi ya watu walifunga safari kwenda M’Katani Kilosa alikozaliwa Issa Shivji kwa lengo la kulienzi Azimio. Walikuwa ni vijana wa kikundi cha mijadala ya kimaendeleo alichokianzisha na kukiratibu Issa Shivji pamoja na wenzake (taarifa ya Bashiru Ally, 6/4/2017). Lakini wengi wa vijana hao walioonekana kuwa na moyo wa kijamaa baada ya muda walisambaratika na kupoteza moyo huo. Ubeti wa 16 unalinganisha Azimio (lenye miaka arobaini) na George Benard Shaw (mwandishi mashuhuri wa tamthilia za Kiingereza aliyezaliwa Ireland na kuishi 1856-1950) na mwanamke mrembo na mcheza dansi wa Kimarekani, Isadora Duncan (1877-1927), anayesemekana kuwa alikuwa mzuri sana. Kinachowaunganisha Shaw na Duncan ni kwamba wote wawili walikuwa wapenda maendeleo wenye

---

mawazo ya mrenge wa kushoto (Shaw aliamini katika ujenzi wa ujamaa wa taratibu – wa ki-Fabian; Duncan aliamini katika ujamaa wa kikomunisti). Labda hapa mtunzi anataka kuonesha kuwa Azimio lina maudhui yenye hekima na busara (mfano wa Shaw) na yenye mvuto na uanamapinduzi (mfano wa Isadora). Hata hivyo, kama anavyoeleza katika beti za 17 hadi 20, vijana waliomtamani mrembo 'Isadora' na kutaka kumposa baada ya muda walimchoka baada ya kuzolewa na wimbi la 'ari mpya, nguvu mpya na kasi mpya' – wimbi la sera mpya za ubepari tegemezi na ubinafsi.

Sitiari ya Azimio kama msichana/mwanamke mrembo anayetafutwa na wanaume wasiojua thamani wala nguvu yake inaendelezwa katika Sehemu ya III ya utungo. Tunaambiwa kuwa 'mpenzi' huyu ni Jasmini si Yasmini. Mtunzi anatueleza kuwa Jasmini ni dawa inayoua wadudu waharibifu na kuondoa magonjwa, wakati Yasmini ni jina la msichana tu.

Nimepata shida kidogo kuelewa matumizi ya maneno haya mawili; nilidhani Jasmini ni Kiingereza (utohozi wa jasmine) na Yasmini ni Kiswahili. Hata hivyo la muhimu kuzingatia hapa ni kwamba katika utamaduni wa Waswahili ua la yasmini (au asumini) lina dhima kubwa katika mila na miviga ya unyumba na hutumiwa kudhihirisha na kujenga uhusiano wa kimahaba kati ya mwanamume na mwanamke. Hivyo sitiari hii, kitamaduni, inakazia picha ya wapenzi wawili ambayo tumepewa tangu mwanzo wa

utungo. Aidha, inabeba dhima inayoelezwa katika shairi kuwa ni Jasmini:

*Inayomulika nuru, palipo na giza,
Inayoamsha furaha, palipo na huzuni*

Kwa hakika hiyo ni kazi mojawapo ya yasmini katika utamaduni wa Waswahili. Hata hivyo, mtunzi anatuambia kuwa Azimio ni Jasmini si Yasmini; je anataka kutueleza kuwa Azimio ni silaha au chombo cha mapambano, si cha mahaba? Je anajaribu kuzidengua (deconstruct) ishara za kitamaduni za kijadi? Sina jibu.

Katika beti za 23 hadi 25 mtunzi anakemea watu wanaojaribu kulitumia Azimio kwa malengo na maslahi yao ya kibepari. Anabainisha makundi matatu ya watu wanaojinasibisha na Azimio. Kundi la kwanza ni la vijana wanaoona kuwa wanaweza kulifufua Azimio na kulitumia katika muktadha wa leo. Kundi hili, kwa mujibu wa mtunzi, halina azma ya kujenga ujamaa bali kutumia Azimio kuendeleza ubepari wa kitandawazi. Hawa wanalivika Azimio vazi la ubepari wa kimataifa: nguo za Clavin Klein, viatu vya Angler, n.k.

*Wakupambe, wakustaarabishe,
Wakupendekeze kwa makuadi wa soko huria,
Na mabwana zao, haramia.
Wajipatie thumni ya mahari.*

---

*No! No! No! Dhihaka ya Mpenzi wangu ... No!...
Mola O'Mola wasamehe waliopotoka.*

Mtunzi anaona kuwa watu hao wanataka kulikabidhi Azimio kwa 'makuadi wa soko huria' (jina la riwaya ya C.S. Chachage).

Kundi la pili ni la 'wapiga debe' ambao ni mabarakala wanaolitumia Azimio kama njia ya kujipendekeza kwa Mtawala ili wanufaike kwa nyadhifa na utajiri. Hao pia mtunzi anawakemea.

Kundi la tatu ni la wanyonge, wakulima na wafanyakazi, ambao mtunzi anawaona kuwa ndio wenye Azimio, na ndio walinzi na watetezi wake. Hawa wanazungumziwa katika ubeti wa 26 na 29:

*Sisi wanyonge, sisi wavujajasho,
Watumwa wa leo, wakombozi wa kesho.
Azimio ni matumaini yetu,...
Azimio ni historia yetu, ni urathi wetu.
Sisi, jeshi la wajasirijasho,
Tunaapa mbele ya MamaArdhi:
Tutakupenda daima, kwa moyo wetu.
Tutakurutubisha daima, kwa jasho letu.
Tutakulinda daima, kwa damu yetu.*

Mtunzi anasisitiza kuwa Azimio ni sura, historia, urathi, mali, chombo na matumaini ya wanyonge ambao daima wako tayari kulilinda, kulitetea na hata kulifia. Hivyo pamoja na maombolezo kuhusu 'kifo' cha Azimio, hatimaye utungo unamalizikia katika hali ya matumaini.

Kwa kumalizia, tumechambua utungo huu wa Issa Shivji kwa kujikita katika maudhui yake kuliko fani, maana huu ni utungo wa kisiasa na kimapambano. Kuna mengi ya kusema kuhusu maudhui ya utungo huu ambayo hatukuyasema au pengine hatukuyaona; hiyo ndiyo hulka ya fasihi. Yumkini watatokea wachambuzi wengine na kuukamilisha uchambuzi wa utungo huu. Bila shaka maudhui ya Shivji yatapingwa na kukosolewa na wasomaji wa mreno tofauti, wakiwamo wale waliokwisha geuka 'mawe.' Mawazo yao pia yatakuwa ni sehemu ya mjadala endelevu kuhusu Ujamaa na mustakabali wa Tanzania na Afrika.

Fani ya utungo huu vilevile itaibua majadiliano miongoni mwa wachambuzi wenye ufahamu wa mambo haya. Mathalan wapo watakaojiuliza kwa nini kaandika katika umbo la ushairi-huru badala ya ushairi wa kimapokeo wenye urari wa vina na mizani. Wapo pia watakaohoji sababu ya kutumia sitiari ya mwanamke kuwakilisha Azimio; ni kwa kiasi gani sitiari hiyo imekiuka ujadi wa mfumo dume na kumchora mwanamke kwa mtazamo mpya wa kimapinduzi? Picha na sitiari nyingi nyingine

---

zilizotumika vilevile zinaweza kusailiwa. Hatuwezi kutoa majibu ya maswali na masuala yote hayo katika Utangulizi huu; tunachoweza kusema ni kwamba Issa Shivji amekwishatimiza wajibu wake wa kuyatoa hadharani aliyokuwa nayo moyoni katika umbo aliloona linafaa. Kazi yetu katika Utangulizi huu ilikuwa ni kutoa madokezo na ufafanuzi wa msingi ili wachambuzi na wahakiki wapate pa kuanzia. Huu ni mwanzo, si mwisho, wa mjadala.

---

4. Hitimisho

Mgogoro mkuu wa karne ya ishirini ulikuwa ni kati ya mifumo ya ubepari na ujamaa. Msingi wa mgogoro huo ni mapambano ya kitabaka kati ya wazalishaji na wanyonyaji, kati ya wavujajasho na mapebari. Ubeberu na utandawazi na madhara yake yote (ukoloni, ubaguzi wa kimbari, vita vikuu vya dunia, uporaji wa rasilimali za ulimwengu mzima) ni sehemu na vielelezo vya mgogoro huu. Azimio la Arusha lilikuwa ni njia ya Nyerere na chama tawala cha TANU ya kuyakabili mapambano hayo kwa manufaa ya wanyonge. Leo, karne ya ishirini na moja, mapambano hayo yanalipo.

Utungo wa Barua kwa Mpenzi Wangu ni ungamo la mtu ambaye kwa sehemu kubwa ya maisha yake ameamini na kushiriki katika mapambano hayo ya kuwatetea wanyonge. Huyu ni mtu ambaye alilipokea na kulikubali Azimio kuwa ni chombo cha kuleta ukombozi, na katika utungo huu anatudhihirishia kuwa bado anaamini hivyo. Amekataa 'kugeuka jiwe.' Usaliti na "uritadi" wa wale waliopokea hatamu za kulitekeleza Azimio haujamkatisha tamaa. Anaamini kuwa mradi maonevu na unyonyaji ungalipo duniani, mapambano ya wanyonge ya kujitoa katika hali hiyo na kutafuta usawa na haki hayawezi kukoma, na kwa sababu hiyo Azimio halijapitwa na wakati.

Machapisho Yaliyorejelewa

Abdalla, A (Mh.) (1977) *Mashairi ya Miaka Kumi ya Azimio la Arusha. Dar es Salaam: UKUTA.*

Ally, Bashiru, Saida Yahya-Othman, Issa Shivji (Wah.) (2013) *Miongozo Miwili: Kupaa na Kutunguliwa kwa Azimio la Arusha. Kigoda cha Mwalimu Nyerere, Chuo Kikuu cha Dar es Salaam.*

Chachage, C.S (2002) *Makuadi wa Soko Huria. E & D Publishers.*

Honero, L. N., T.S.Y. Sengo na S.Y. Ngole (1980) *Matunda ya Azimio. Dar es Salaam: Taasisi ya Taaluma za Kiswahili (TUKI)*

Hussein, E (1969) *Kinjeketile. Nairobi: Oxford University Press (OUP).*

Kahigi, K.K na A. Ngemera (1975) *Mwanzo wa Tufani. Dar es Salaam: Tanzania Publishing House (TPH).*

Kamenju, G & Farouk Topan (Wah.) (1971) *Mashairi ya Azimio la Arusha. Dar es Salaam: Longman Tanzania.*

Kandoro, S. A (1978) *Liwazo la Ujamaa. Dar es Salaam: TPH.*

Kezilahabi, E (1974) *Kichomi. Nairobi: Heinemann.*

Kezilahabi, E (1988) *Karibu Ndani. Dar es Salaam: DUP.*

Kezilahabi, E (2008) *Dhifa. Nairobi: Vide-Muwa.*

Kombo, S.M (1950) *Ustaarabu na Maendeleo ya Mwafrika. Eagle Press, Nairobi.*

Lesso, Z.A (1972) *Utenzi wa Zinduko la Ujamaa*. Nairobi: East African Literature Bureau.

Mulokozi, M.M na K.K. Kahigi (1975) *Mashairi ya Kisasa*. Dar es Salaam: TPH.

Mung'ong'o, C (1980) *Njozi Iliyopotea*. Dar es Salaam: TPH.

Ngomoi, J Ndoto ya Ndaria (1977) Dar es Salaam: TPH.

Nyerere, J. K. (1962) *Ujamaa: The Basis of African Socialism (Ujamaa: Msingi wa Usoshalisti wa Kiafrika)*. Dar es Salaam: Tanganyika Standard Ltd.

Nyerere, J .K. (2016) *Insha Tatu za Kifalsafa*. Dar es Salaam: Kavazi la Mwalimu Nyerere.

Nyoni, F. P (2007) *Mabepari wa Bongo*. Dar es Salaam: DUP.

Robert, S (1966) *Pambo la Lugha*. Nairobi: OUP.

Robert, S (1961/1968) *Siku ya Watenzi Wote*. Nairobi/Dar es Salaam: Nelson na TUKI.

Shivji, I. G (2016) *An Intellectual Journey with My Teachers: Essays in Honour of Professor Yash Pal Ghai*. Nairobi: Strathmore University Press.

Tegambwage, N (1985) *Duka la Kaya*. Dar es Salaam: Tausi Publishers.

Barua kwa mpenzi wangu

Mpenzi wangu Azimio,

1. *Nakumisi sana, sana.
Miaka imepita, miongo imerundikana,
Muda umebebwa na mwendokasi.
Wahenga walisema,
Nyakati huponya,
La hash! Sio madhara ya moyo wangu.*
  2. *Nikikukumbuka, machozi yananitirika,
Nalia kimoyomoyo,
Nikimhofia mama Sadikika,
Asije akanishutumu,
Eti, natembea nje.
Hakuna ukweli, kukusaliti ni mwiko.*
  3. *Kila kukicha,
Masikitiko yangu hukua maradufu.
Nashindwa kujifariji,
Nikikumbuka, walivyokuzika ki-siri-kali,
Bila taarifa, bila tangazo,
Eti ukapotea, mchana kweeeupe!*
  4. *Nasikia uvumi, umeenea kote,
Barani na visiwani,
Inasemekana ulizikwa kisiwani.
Waswahili wanatia chumvi,
Eti, ulizamishwa baharini,
Na jiwe la Jang'ombe.*
-

5. *Walezi wako uchwara,
Wakanena bila haya.
Eti, hukuwa na maana,
Wala mantiki ya kufana.
Karne hii ya sasa,
Karne ya asali na anasa.*

  6. *Nasikia uvumi, usioenea sana,
Wakakuzingira, wakakurushia mawe butu,
Wakakunyonga kama kuku.
Hakuna aliyesoma wasifu wako,
Hakuna aliyeomba dua kwa ajili yako:
Inna lillahi wa inna ilayhi raji'un.*

  7. *Nasikia, sina hakika,
Walikuwapo,
Waliosherehekea kuzaliwa kwako.
Waliokulea, waliokudekeza.
Pia walikuwapo waliokupigia debe,
Wengi kwa kujipendekeza, wachache kwa kukuamini.*

  8. *Wote, malaika wa jana na mashetani wa leo,
Wakageuka, wakawa jiwe.
Wakakumbatiana, wakapongezana.
Tumefanya kazi nzuri.
Umetufanyia kazi nzuri,
Maalim wetu, gwiji wa falsafa na itikadi.*
-

9. *Nahisi, hapana, najua.
Aliyekuzaa, aliyekupamba,
Aliyekutangaza duniani kote.
Kazamisha kichwa chake mikononi mwake, maskini!
Kakitingisha kwa huzuni na kutokuamini.
Lahaula! Walezi niliowatuma, wakawa wakatili wa
Azimio, mwanangu.*
10. *Azimio hatasahaulika,
Mzimu wake utawatesa.
Kuna siku atafufuka,
Mlompiga teke, mtapigwa teke.
Bila matumaini, hakuna utulivu,
Bila haki, hakuna amani.*
11. *Enyi Waswahili,
Mliopanda juu, begani mwa Azimio.
Mnafurahia hewa ya Bahari ya Hindi,
Yenye samaki na rasilimali tele.
Mmekaa juu ya tawi, mmejisahau.
Je, wapenzi wake wakikata mti?*
12. *Bado nampenda Azimio, mwanangu.
Nimehifadhi picha yake,
Nimeificha Bibliani.
Wakiiona wasasa,
Wataniita mpumbavu,
Aliyezongwa na mawazo mfu.*
-

13. Huyu Musa anashindwa kusoma alama za nyakati,
Anang'ang'ania misahafu ya kale.
Kila zama na kitabu chake.
Zama hizi ni za madili, sio maadili.
"Goodbye Declaration",
"Welcome (self)-Gratification".

II

14. Wako vijana,
Wengine sio vijana sana,
Eti, wanajiita vijana.
Upendo wao kwako,
Ukavuruga akili zao,
Wakafunga safari.
15. Wakaenda mbali,
Mbali na bandari,
Mbali na jiji na miji.
Wakajitosa kijijini,
Mji wa zamani,
Kijiji cha M'katani.
16. Wakaadhimisha miaka yako arobaini.
Ungekuwa hai, ungekuwa mtu mzima,
Mwenye heshima na ustaarabu,
Mwenye sura ya kuvutia,
Na umbo la kupendeza,
Mwenye akili ya Bernard Shaw na umbo la Isadora
Duncan.
-

17. *Vijana wakasikiliza kwa upendo,
Zako simulizi.
Wakatamani,
Wengine kwa moyo,
Wengine kwa mzaha,
Kukuposa papo hapo.*
18. *Kwenye majuzuu, wachache wakazama,
Wakayatumia kwa kukupapasa,
Nje na ndani.
Wakakupenda, wakakutamani.
Wakaimba kwa sauti ya ukali na upole,
'Azimio, Azimio. Azimio njoo, utamu kolea, ukweli
'fumuka'.*
19. *Maamuzi ya pupa mchana,
Yaruka kama popo, usiku.
Vijana wakaparaganyika, wakapotea.
Wakazolewa na ari mpya, nguvu mpya na kasi mpya.
Wakalewa sumu ya ujana.
Azimio wa kale, sio Mrembo wa leo.*
20. *Ari ikazaa shari,
Nguvu zikazama mtindoni,
Kasi ikapoteza mwelekeo.
Mrembo aliyetamaniwa,
Kawa mzigo wa kuepukwa,
Vijana wakabaki, wanaduwaa*
-

III

21. *Mpenzi wangu, mpendwa wangu.
Unatimiza miaka hamsini,
Kwangu ni Jasmini.
Huolewi na walevi wa madaraka,
Huguswi na wanafiki wa mabadiliko.
Azimio wangu ni Jasmini, sio Yasmini.*
22. *Azimio wangu ni jasmini,
Inayopuliza madawa, palipo na maradhi,
Inayomulika nuru, palipo na giza,
Inayoamsha furaha, palipo na huzuni.
Azimio wangu ni jina jingine la Matumaini,
Batizo lake ni Azimio binti Matumaini.*
23. *Wako wanasiasa chipukizi, wanakupenda kupindukia,
Wanataka kukuvisha,
Nguo za Calvin Klein,
Marashi ya Yves Saint Laurent,
Suruali ya Wrangler,
Na viatu vya Angler.*
24. *Wakupambe, wakustaarabishe,
Wakupendekeze kwa makuadi wa soko huria,
Na mabwana zao, haramia.
Wajipatie thumni ya mahari.
No! No! No! Dhihaka ya Mpenzi wangu ... No!...
Mola O'Mola wasamehe waliopotoka.*
-

25. *Wako wapambe, na washereheshaji,
Wapigadebe na walamba asali,
Wapigamagoti na wavuna milingoti.
Eti, wanakufananisha na binti wa Mfalme,
Wafadhiliwe kwa nyadhifa,
Waendeleo kulamba asali, na kurusha bendera.*

26. *Mpenzi wangu Azimio,
Bado kuzaliwa mwingine.
Sifa zako adimu, haziokotwi mitaani,
Haziimbwi vichochoroni.
Sifa zako ni taswira yetu,
Sisi wanyonge, wavujajasho.*

27. *Sisi wanyonge, sisi wavujajasho,
Watumwa wa leo, wakombozi wa kesho.
Azimio ni matumaini yetu,
Azimio ni binti yetu, kipenzi chetu.
Hatarembeshwa, hatavishwa,
Kilemba cha ukoka.*

28. *Fanyeni mabadiliko yenu,
Igeni mabwana zenu.
Tumikieni wajasiriamali,
Rusheni bendera zenu za amali.
Tuachieni sisi, Azimio wetu,
Mkombozi wetu, mpendwa wetu.*

---

29. *Azimio ni historia yetu, ni urathi wetu.
Sisi, jeshi la wajasiriajasho,
Tunaapa mbele ya MamaArdhi:
Tutakupenda daima, kwa moyo wetu.
Tutakurutubisha daima, kwa jasho letu.
Tutakulinda daima, kwa damu yetu.*
30. *Mungu mbariki Azimio,
Mlaze mahali pema,
Pa mapinduzi.
Peponi,
Nchini,
Bara na visiwani.*
31. *Akipenda Jalia,
Litadumu Azimio,
Amina! tena Amina!
Amina tena na tena!*

Wako milele,
Issa Bin Mariam

(Februari 2017)
